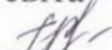




МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Тема кваліфікаційної роботи:

*«Педагогічні умови формування природничої  
компетентності дітей старшого дошкільного віку»*

Кваліфікаційна робота  
здобувача освітнього ступеня «магістр»  
спеціальності: 012 Дошкільна освіта  
освітньої програми: Дошкільна освіта.  
Альтернативна дошкільна освіта  
Граматик Надії Василівни 

Науковий керівник:  
д. пед. наук, проф. Кічук Н.В. 

Рецензент:  
д. пед. наук, доцент ДЗ «Південноукраїнський  
національний педагогічний університет імені  
К.Д. Ушинського» Березовська Л.І. 

Робота допущена до захисту на засіданні кафедри дошкільної та початкової освіти протокол № 6 від «29» травня 2021 р.

Завідувач кафедри



Іванова Д.Г.  
прізвище, ініціали

Робота пройшла публічний захист на відкритому засіданні ЕК  
«28» січня 2022 р.

Оцінка

28  
(за стобальною шкалою)

відмінно  
(за традиційною шкалою)

Голова ЕК



Лесіно Т.М.  
прізвище, ініціали

## **ЗМІСТ**

### **ВСТУП**

### **РОЗДІЛ I. ПРИРОДНИЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

1.1. Дошкільна освіта особистісного підходу: імператив компетентності у параметрах сучасних наукових досліджень

1.2. Зміст та структура природничої компетентності дітей старшого дошкільного віку

Висновки до першого розділу

### **РОЗДІЛ II. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ**

2.1. Стан реалізації компетентнісного підходу до природничої освіти старших дошкільників

2.2. Педагогічні умови формування природничої компетентності дітей старшого дошкільного віку

Висновки до другого розділу

### **РОЗДІЛ III. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

3.1. Шляхи реалізації педагогічних умов формування природничої компетентності вихованців старшої групи в освітньо-розвивального середовища дошкільного закладу освіти

3.2. Формування природничої компетентності старших дошкільників: порівняльна ефективність традиційного й експериментального підходів

Висновки до третього розділу

### **ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ**

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

### **ДОДАТКИ**

## ВСТУП

У процесі становлення всебічно розвиненої особистості старшого дошкільника формування світоглядної культури має особливий сенс. Важливою домінантою світогляду дошкільника виступає природнича компетентність, адже саме вона характеризує здатність вирішувати доступні соціально та особистісно значущі практичні й пізнавальні проблемні завдання, використовуючи узагальнені уявлення про світ природи, розуміння зв'язків між її світом живої та неживої природи, наслідків діяльності людини і природою в основі якої полягає система переконань, принципів та ідеалів.

Концептуальні положення вітчизняної дошкільної освіти перш за все орієнтують на впровадження особистісно орієнтованого навчання, модернізацію її змісту відповідно до новопосталих потреб особистості дошкільника та суспільства. Суттєвим аспектом гуманітаризації змісту дошкільної освіти, на наш погляд, є спрямування його на реалізацію компетентнісного підходу до розвитку особистості, передусім формування природничої її компетентності як основи світосприйняття й світорозуміння.

Останнє зумовлено природою вихідних сегментів: інтеграцією природничо-наукового світогляду особистості, духовно-практичною основою якої виступає мислення, переживання, активна діяльність. Отже, природнича компетентність старшого дошкільника та його гармонійний розвиток виступає взаємопов'язаними феноменами. Їх пересічення відбувається, з одного боку, в площинах духовної і практичної сфер життєдіяльності дитини, а з іншого, загальнокультурного розвитку особистості.

Провідні ідеї щодо модернізації вітчизняної природничої освіти, як невід'ємної частини соціокультурного середовища, в якому живе людина лежать у площині забезпечення її якості на всіх ланках, починаючи із базового етапу становлення особистості дитини. Так, ціннісні домінанти та змістові орієнтири визначено законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, новою моделлю української школи (2017 р.), Базовим

компонентом дошкільної освіти (нова редакція 2021 р.). Аналіз законодавчо-нормативної бази дошкільної освіти свідчить, що провідне місце у змісті роботи з дітьми старшого дошкільного віку посідає саме природничий компонент, який є обов'язковою первинною складовою безперервної освіти в Україні.

Зокрема, Концепція розвитку дітей раннього віку (2021 р.), закладене в освітній програмі «Впевнений старт» (2017 р.) положення про переваги компетентнісної освітньої парадигми актуалізують контекстність осмислення проблематики реалізації інваріативного складника Державного стандарту дошкільної освіти «Дитина в природному довкіллі».

З огляду на вищезазначене, контекстним орієнтиром у здійсненні природничої освіти дошкільників інваріативна складова змістового наповнення роботи з дітьми повинна бути спрямована на динамічне, багатоаспектне розвивальне природне середовище, що спонукає дошкільників до природопізнання, пошуково-дослідницької діяльності, створювати умови які розкривають взаємозалежність об'єктів довкілля на діалогічній гуманній основі.

Проте зауважимо, що провідною ідеєю сучасної природничої освіти дошкільників виступає не скільки сукупність знань і уявлень дитини про природне довкілля, доповнені та узгоджені по тих параметрах, які забезпечують їх цілісність і системність, а насамперед – оволодіння способами пізнавальної діяльності, що спонукає дитину до набуття особистого *досвіду* та ціннісних орієнтацій.

Додамо, що природнича компетентність старшого дошкільника передбачає вивчення питань мікро-, макро- і мезосоціуму, що супроводжується «новими» відкриттями для дитини, які виступають базисом становлення природничо-наукового світогляду особистості цього сенситивного періоду.

Отже, якщо з дослідницькою метою інтерпретувати вищезазначене в з огляду на специфіку нової парадигми дошкільної освіти, то вочевидь маємо

підстави зазначити, що зміст природничої освіти старших дошкільників слід розглядати в контексті трьох взаємодоповнюючих складових: предметні знання крізь призму усталеного, пізнавально-дослідницька діяльність у природі, практики проектування як вектор саморозвитку і самовдосконалення та ресурс набуття своєрідного практичного досвіду.

Ученими оцінено безсумнівні переваги компетентнісної парадигми (А.Богуш, Н. Бібик, О. Савченко, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторський та ін.); доведена значущість якісного педагогічного супроводу розвитку у вихованців саме тих життєвих компетентностей, які забезпечують їхню здатність успішно діяти у стрімко змінювальному соціальному довкіллі (І. Бех, Н. Глухова, І. Княжева, В. Кремень, В. Луговий, Л. Новікова, І. Рогальська-Яблонська, Т. Поніманська та ін.). Обґрунтована своєрідність дошкільної освіти у становленні дошкільної зрілості як особистісного новоутворення (А. Богуш, Г. Беленька, Т. Василенко, Н. Гавриш, Г. Орлова, Т. Піроженко, Ю. Приходько, О. Кононко, В. Рагозіна, Л. Українець та ін.); визнано старший дошкільний вік періодом найінтенсивнішого психофізіологічного розвитку дитини ціннісних орієнтацій та духовних запитів, що можливо лише у процесі гармонійного виховання в умовах освітнього простору дошкільної установи, його інтегративності та комплексності (В. Андрущенко, О. Зима, О. Ковшар, Б. Лихачов, Г. Люблінської, П. Підкасистий, Т. Степанова та ін.).

З огляду на нову філософію освіти, зокрема впровадження Концепції Нової української школи, спрямування освітньої галузі «Природознавство» на компетентнісну парадигму, широкий спектр вітчизняних наукових розвідок репрезентує коло питань щодо забезпечення наступності формування ключових компетентностей у дітей старшого дошкільного віку (Л. Артемова, З. Борисова, К. Волинець, В. Кузь, Г. Ковальчук, Н.Лисенко, Н. Стаднік, Д. Струннікова, Г. Тарасенко та ін.).

Із зазначеного контексту, посилюється роль змісту освітньої програми «Впевнений старт», «Соняшник» для дітей старшого дошкільного віку у

напрямі реалізації компетентнісного підходу, зокрема її природничого компоненту на засадах цілісності та наступності.

Проблема природничої освіти дошкільників як одного з факторів їхнього розумового розвитку нині все більше турбує педагогів дошкільної ланки. Значний вклад у вирішення проблеми формування природничо-наукового світогляду у дітей дошкільного віку внесли Г. Беленька, Н. Горопаха, І. Комарова, Н. Кондратьєва, Л. Лабайчук, Н. Лисенко, Л. Макарова, Т. Науменко, О. Половіна, Н. Яришева та інші.

Однак, незважаючи на увагу дослідників до окресленої проблеми, деякі її аспекти залишаються недостатньо розробленими. Зокрема відсутня науково-обґрунтована система педагогічних умов формування природничої компетентності старших дошкільників як важливого передшкільного періоду становлення особистості майбутнього учня.

Зазначене посилюється й наявністю низкою невідповідностей. Зокрема, виникає потреба у **розв'язанні різнорівневих суперечностей**:

– на соціально-педагогічному рівні – між визнанням цінності цілісного розвитку особистості дошкільника та суспільною вимогою до обов'язкових результатів навчання та *компетентностей здобувачів дошкільної освіти* – майбутніх учнів Нової української школи;

– на теоретико-методичному рівні – між недостатньо ефективним методичним інструментарієм формування природничої компетентності в дітей старшого дошкільного віку та визначення обсягу доступних природознавчих знань та особливостей їх формування на етапі дошкільного дитинства, що задає чинний освітній стандарт.

Таким чином, об'єктивна необхідність розв'язання означених суперечностей, їх соціально-педагогічна значущість й зумовили теми дослідження: **«Педагогічні умови формування природничої компетентності дітей старшого дошкільного віку»**.

*Об'єкт дослідження* – процес формування природничої компетентності дітей старшого дошкільного віку в освітньо-розвивальному просторі дошкільного закладу освіти.

*Предмет дослідження* – педагогічні умови, що сприяють ефективності формування природничої компетентності старших дошкільників, зафіксовані в досвіді та включені в практико-діяльнісне ставлення до природи.

Відповідно до поставленої мети було визначено такі **завдання дослідження**:

1. Визначити й обґрунтувати психофізіологічні основи гармонійного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

2. Здійснити аналіз і уточнити дефініції «компетентність» і «природнича компетентність» старших дошкільників як один із пріоритетних завдань вітчизняної дошкільної освіти.

3. Виявити критерії, показники і рівні сформованості природничої компетентності дітей 5-ти років.

4. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов, що сприятимуть конструктивному формуванню природничої компетентності дітей старшого дошкільного віку в освітньо-розвивальному середовищі закладу дошкільної освіти.

Провідною *ідеєю дослідження* визнано те, що процес формування природничих знань дієво практичного спрямування як основи природничої компетентності старших дошкільників буде ефективним за умов:

- організації позитивно-активного ставлення дітей до сприймання природничого матеріалу відповідно до вікових особливостей старшого дошкільного віку та алгоритмів розумової діяльності;

- системне використання педагогічних ресурсів освітньо-розвивального середовища дошкільного закладу освіти щодо спрямування процесу формування позитивного соціально-природничого досвіду дітей;



- реалізація інтегрованого, компетентнісного та діяльнісного підходів у процесі ознайомлення дошкільників із природою як основи формування природничої компетентності вихованців.

**Методи дослідження:** *теоретичні:* аналіз наукових джерел з проблеми та їх узагальнення і систематизація, порівняльний аналіз, абстрагування, формалізація, побудова аналогій, моделювання; *емпіричні:* діагностичні (бесіди, інтерв'ювання, вивчення педагогічної документації), прогностичні (ранжування), математичної статистики (аналіз експериментальних даних).

**База дослідження:** Матроський навчально-виховний комплекс Саф'янівської сільської ради Ізмаїльського району Одеської області, старша група вихованців.

**Апробація результатів дослідження** представлені в матеріалах Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав, 2021) та Міжнародної наукової інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» (Переяслав, 2021).

**Структура та обсяг кваліфікаційної роботи** зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 74 сторінок основного тексту. Робота містить 5 таблиць, 4 рисунки та 2 діаграми. Список використаних джерел нараховує 65 найменувань.